

Sygn. akt II Ca 1559/18

POSTANOWIENIE

Dnia 29 listopada 2018 r.

Sąd Okręgowy w Krakowie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Zbigniew Zgud
Sędziowie:	SO Katarzyna Serafin – Tabor SO Anna Koźlińska

Protokolant: stażysta Grzegorz Rokosz

po rozpoznaniu w dniu 29 listopada 2018 r. w Krakowie

na rozprawie sprawy z wniosku M. Z. (1)

przy uczestnictwie M. P. i J. K.

o dział spadku

na skutek apelacji wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Rejonowego w Oświęcimiu

z dnia 28 grudnia 2017 r., sygnatura akt I Ns 933/17

postanawia:

uchylić zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Oświęcimiu.

SSO Katarzyna Serafin - Tabor SSO Zbigniew Zgud SSO Anna Koźlińska

UZASADNIENIE

postanowienia z dnia 29 listopada 2018 roku

We wniosku złożonym w dniu 4 marca 2013 roku do Sądu Rejonowego w Oświęcimiu M. Z. (1) domagał się przeprowadzenia działu spadku po swoich rodzicach M. Z. (2) i Z. Z. oraz zasądzenia kosztów postępowania. Na uzasadnienie wnioskodawca podał, iż w skład spadku wchodzi nieruchomości położone w O., a ponadto, że w testamencie z dnia (...) roku Z. Z. sporządziła na jego rzecz zapisy, które nie zostały wykonane przez jej spadkobiercę M. P..

Postanowieniem z dnia 24 października 2013 roku postępowanie w sprawie zostało zawieszona, a to w związku ze śmiercią uczestnika postępowania C. Z.. Pismem z dnia 26 października 2017 r. wnioskodawca wniósł o podjęcie zawieszona postępowania wskazując aktualny krąg uczestników postępowania.

Postanowieniem z dnia 28 grudnia 2017 roku Sąd Rejonowy w Oświęcimiu w pkt 1 podjął zawieszono postępowanie, w pkt 2 oddalił wnioski, a w pkt 3 orzekł, iż uczestnicy ponoszą koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.

W uzasadnieniu Sąd Rejonowy wskazał, iż postanowienia spadkowe po rodzicach wnioskodawcy są prawomocne, a z ich treści wynika, iż M. Z. (1) nie dziedziczy gospodarstwa rolnego po M. i Z. Z., zaś inne prawa i obowiązki majątkowe – jak sam przyznaje we wniosku – w skład spadku nie wchodzi. Skoro zatem wnioskodawca nie jest spadkobiercą po M. i Z. Z. w zakresie dziedziczenia gospodarstwa rolnego, nie ma on legitymacji do występowania o dział spadku tegoż gospodarstwa. Jeżeli Z. Z. w swoim testamencie poczyniła zapis na rzecz wnioskodawcy M. Z. (1) to wykonania tego zapisu może on dochodzić w postępowaniu procesowym przed Sądem, nie zaś w postępowaniu nieprocesowym o dział spadku. Z mocy zapisu powstaje bowiem zobowiązanie między spadkobiercą a zapisobiercą, który może żądać spełnienia określonego świadczenia objętego zapisem wytaczając stosowne powództwo czy to o zapłatę – jeżeli zapis ma charakter obligacyjny, czy też o przeniesienie własności nieruchomości – jeżeli zapis ma charakter zobowiązania rzeczowego, o ile spadkobierca dobrowolnie zapisu nie wykonuje. Ponadto Sąd Rejonowy stwierdził, iż stosownie do treści art. 514 § 2 k.p.c. nawet w wypadkach, gdy ustawa wymaga przeprowadzenia rozprawy, Sąd może bez wzywania zainteresowanych do udziału w sprawie, oddalić wniosek na posiedzeniu niejawnym, jeżeli z treści wniosku wynika oczywisty brak uprawnienia wnioskodawcy. Mając na uwadze powyższe okoliczności, Sąd oddalił wnioski M. Z. (1).

Apelację od powyższego postanowienia wniósł wnioskodawca zaskarżając go w części tj. w zakresie pkt 2. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił:

1. oparcie rozstrzygnięcia na niepełnym materiale dowodowym tj. jedynie o materiał z akt spraw o sygn.: I Ns 199/98; I Ns 276/99 i I Ns 233/13 mimo, iż istotny materiał dowodowy dot. spadku po zmarłych rodzicach wnioskodawcy, znajduje się jeszcze w aktach o sygnaturze: I Ns 507/99 oraz I Ns 1/06 jak również w dokumentach załączonych do ksiąg wieczystych nr: (...); (...) i (...);

2. pominięcie istotnych dla rozstrzygnięcia okoliczności faktycznych i prawnych polegających na tym, że chociażby na mocy postanowienia Sądu z dnia 1 czerwca 1998 roku wnioskodawca jest spadkobiercą po swoim ojcu w 3/16 spadku czyli min. domu, który nie stał się od 1 czerwca 1998 r. wyłączną własnością matki Z. Z. bo w 3/32 jest własnością współspadkobiorcy-wnioskodawcy, jak również istotną okoliczność, że na mocy testamentu Z. Z. wnioskodawca nie jest zapisobiercą tylko jednym ze spadkobiorców testamentowych Z. Z. (akta I Ns 507/99);

3. naruszenie przez Sąd I instancji procesowych i konstytucyjnych praw wnioskodawcy przez:

- podjęcie rozstrzygnięcia bez umożliwienia wnioskodawcy przedstawienia w sprawie swoich wniosków dowodowych, wykorzystywanie w kolejnych postępowaniach spadkowych i to tylko przeciwko interesom majątkowym wnioskodawcy, jako rzekomego stanowiska wnioskodawcy terminów, które dla sądu mają inne znaczenie prawne (np. (...)) niż faktycznie rozumie je wnioskodawca (mimo iż z wyjaśnień wnioskodawcy wynika prawdziwe żądanie i stanowisko wnioskodawcy) oraz uchylanie się przed rozpatrzeniem i rozstrzygnięciem istniejących w tych sprawach zagadnień i pytań prawnych (np. Kto jest "spadkobiercą testamentowym" po Z. Z.) wykorzystywanie utrudniania wnioskodawcy swobodnego dostępu do akt spraw spadkowych przez pracowników Sądu (np. Jako powód podając "i tak się pani nie zna na tym") - w tym nawet gdy wnioskodawca przygotowywał niniejszą apelację (podstępem wygoniono pełnomocnika wnioskodawcy (żonę H.) z czytelnicy akt, udostępniono tylko trzy akta spraw z żądanych pięciu), wykorzystywanie wieloletniej niepełnosprawności wnioskodawcy do orzekania przeciw interesom majątkowym wnioskodawcy;
- podejmowanie rozstrzygnięć w sprawach spadkowych a więc i rozstrzygnięcie zawarte w zaskarżonym postanowieniu na niekorzyść wnioskodawcy tylko dlatego, że takie "odmowne" rozstrzygnięcie ułatwia sądowi pracę (wniosek oddalony złożono w 2013 roku, zawieszono sprawę z powodu śmierci uczestnika - który m.in. bezpodstawnie stał się współwłaścicielem 34 własności rolnych gruntów rodziców a drugą połową gruntów rolnych, też bezpodstawnie włada M. P., który nie jest spadkobiercą po ojcu wnioskodawcy a któremu matka

wnioskodawcy "zapisła" jedynie dom w testamencie i to tylko w części jakiej była jego właścicielem w chwili śmierci czyli 20/32);

4. unikanie przez Sąd rozstrzygnięcia prawa własności majątku po zmarłych rodzicach wnioskodawcy, który w znacznej części był od 1948 roku wpisany w ww. Księgach wieczystych i w efekcie czego, dzisiejsi władający tymi składnikami majątkowymi nie mogą się wpisać do istniejących ksiąg wieczystych (mimo upływu 18-20 lat od śmierci spadkodawców) zaś ewentualny proces o uzgodnienie stanu prawnego ksiąg wieczystych (zgodnie z art.10 ustawy o KW) będzie możliwy dopiero po podziale spadku między spadkobiorców, którymi są wnioskodawca z uczestnikami podobnie jak sprawa o wydanie własności (bo trzeba wiedzieć, o którą własność występować).

W oparciu o tak sformułowane zarzuty skarżący wniósł o uchylenie postanowienia Sądu Rejonowego w Oświęcimiu i zwrócenie sprawy do ponownego rozpatrzenia przez Sąd I instancji z uwagi na konieczność przeprowadzenia całego postępowania dowodowego w sprawie.

Na rozprawie apelacyjnej w dniu 29 listopada 2018 roku skarżący dodatkowo zarzucił rozstrzygnięciu Sądu I instancji naruszenie prawa materialnego art. 1037 § 1 k.c. w zw. z art. 971 k.c. poprzez nierozpoznanie istoty sprawy polegające na przyjęciu, że wnioskodawca nie ma legitymacji do występowania z wnioskiem o dział spadku, podczas gdy legitymacja taka istnieje, bowiem bez przyznania poszczególnym spadkobiercom konkretnych nieruchomości wchodzących w skład spadku, wnioskodawca nie może wystąpić z żądaniem wykonania zapisu, albowiem zgodnie z wolą spadkodawcy przedmiotem zapisu są działki gruntu, a obciążonemu zapisem przypada tylko udział w gospodarstwie rolnym; naruszenie przepisów postępowania art. 233 § 1 k.p.c. oraz 212 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a także art. 515 k.p.c. poprzez nieprzeprowadzenie w całości postępowania dowodowego, polegające na nieustaleniu jakie przedmioty wchodzi w skład spadku i jaki jest sposób z nich korzystania przez poszczególnych spadkobiorców, podczas gdy ustalenia te wpływają na zakres rozpoznania sprawy, a także legitymację poszczególnych uczestników i wnioskodawcy; naruszenie przepisów postępowania art. 686 k.p.c. poprzez nierozpoznanie przez Sąd I instancji istoty sprawy, podczas gdy w postępowaniu działowym sąd rozstrzyga także o istnieniu zapisów zwykłych, których przedmiotem są rzeczy lub prawa należące do spadku, jak również o wzajemnych roszczeniach pomiędzy współspadkobiercami z tytułu posiadania przedmiotów spadkowych, pobranych pożytków i innych przychodów, poczynionych na spadek nakładów i spleconych długów spadkowych. Z ostrożności procesowej skarżący podniósł również zarzut nieważności postępowania na zasadzie art. 379 pkt 5 k.p.c. w odniesieniu do uczestników postępowania, tj. następców prawnych zmarłych C. Z. i H. G., którzy nie brali udziału w postępowaniu przed Sądem I Instancji.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

Apelacja wnioskodawcy M. Z. (1) musiała skutkować uchyleniem zaskarżonego postanowienia.

W pierwszej kolejności, odnosząc się do najdalej idącego zarzutu nieważności postępowania, w ocenie Sądu Okręgowego należy wskazać, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, zgodnie z którym uczestnikiem, jest tylko ten, kto bierze w tym charakterze udział w postępowaniu nieprocesowym po wskazaniu go przez wnioskodawcę i doręczeniu odpisu wniosku, po wzięciu udziału w sprawie w wyniku własnej inicjatywy lub na skutek wezwania przez sąd (art. 510 k.p.c.), zaś zastosowanie instytucji nieważności postępowania z przyczyny określonej w art. 379 pkt 5 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w odniesieniu do osób, które nie stały się (nie były) uczestnikami postępowania, choćby były zainteresowane – jest wyłączone (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 1996 r., sygn. akt I CKU 29/96, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1999 r., III CKN 352/98, uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2010 r., sygn. akt III CZP 112/09).

W niniejszej sprawie pismem z dnia 18 września 2013 roku wnioskodawca poinformował Sąd Rejonowy, iż uczestnik C. Z. zmarł oraz wskazał jego następców prawnych na skutek czego postanowieniem z dnia 24 października 2013 roku niniejsze postępowanie zostało zawieszona. Pismem z dnia 26 października 2017 roku wnioskodawca ponownie wskazał następców prawnych zmarłego uczestnika oraz wniósł o podjęcie postępowania, co nastąpiło w pkt 1 zaskarżonego orzeczenia. Następcy prawni zmarłego uczestnika, jak również zmarłej na etapie postępowania

międzyinstancyjnego uczestniczki H. G., nie zostali wezwani do udziału w niniejszej sprawie, a zatem nie nabyli statusu uczestników.

Podkreślić należy, iż w postępowaniu cywilnym nie istnieje status strony w ujęciu abstrakcyjnym; konkretna osoba staje się stroną dopiero wskutek wytoczenia powództwa, pozwania lub wstąpienia do sprawy w takiej właśnie roli. Nieważność postępowania z powodu pozbawienia możliwości obrony praw zachodzi zatem tylko w stosunku do strony w znaczeniu prawnoteknicznym, a nie w stosunku do podmiotu, który nie uzyskał przymiotu strony, choćby postępowanie bezpośrednio go dotyczyło. Inaczej mówiąc, nie można mówić o pozbawieniu możliwości obrony swych praw strony, której brak.

Argument przesądający, przemawiający przeciwko przyjęciu nieważności postępowania nieprocesowego w omawianym przypadku, wynika z art. 524 § 2 k.p.c., zgodnie z którym – inaczej niż w procesie – osoba zainteresowana, niebędąca uczestnikiem postępowania zakończonym prawomocnym postanowieniem orzekającym co do istoty sprawy, może żądać wznowienia postępowania, jeżeli postanowienie to narusza jej prawa (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 września 1967 roku, sygn. akt III CZP 60/67, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 1974 roku, sygn. akt III CZP 88/74). Z przepisu tego jednoznacznie wynika, że niewzięcie przez zainteresowanego udziału w sprawie nie powoduje nieważności postępowania, która nigdy nie jest wiązana z wpływem na wynik sprawy.

Przechodząc do dalszych zarzutów podniesionych w apelacji, w ocenie Sądu Okręgowego należy wskazać, iż Sąd pierwszej instancji błędnie przyjął, iż skoro wnioskodawca nie odziedziczył gospodarstwa rolnego po M. i Z. Z., zaś inne prawa i obowiązki majątkowe w skład spadku nie wchodzi, to nie ma on legitymacji do występowania o dział spadku tegoż gospodarstwa. Zgodnie z art. 1037 k.c. legitymację czynną w sprawach o dział spadku ma każdy ze spadkobierców. Z tego kręgu ustawa wyłącza jedynie tych spadkobierców, którzy odrzucili spadek, zrzekli się dziedziczenia, zostali uznani za niegodnych oraz spadkobiercę-małżonka, który został wyłączony od dziedziczenia (zob. Tadeusz Żyźnowski, Komentarz do art. 680 Kodeksu postępowania cywilnego [w:] Henryk Dolecki Henryk (red.), Tadeusz Wiśniewski (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Artykuły 506-729, wyd. II).

Wbrew twierdzeniom uzasadnienia zaskarżonego postanowienia, odmiennego poglądu nie sposób wyprowadzić z powołanego w nim orzeczenia Sądu Najwyższego z 26 września 1968 roku, sygn. akt III CRN 209/68, które dotyczy kognicji sądu w postępowaniu działowym w odniesieniu do zapisów w kontekście art. 686 k.p.c. Jednocześnie rozważanie dopuszczalności zgłoszenia wniosku o dział spadku w skład którego wchodzi wyłącznie gospodarstwo rolne przez spadkobiercę nie dziedziczącego gospodarstwa rolnego pozostaje bez znaczenia dla niniejszego postępowania – na obecnym jego etapie – z powodów, o których poniżej.

W dalszej kolejności trzeba podkreślić, iż w postępowaniu o dział spadku skład spadku podlegającego podziałowi ustala z urzędu sąd. Ustalenie składu i wartości spadku jest kluczowym elementem postępowania o dział spadku, ponieważ bez prawidłowego ustalenia tych elementów nie jest możliwe właściwe ustalenie wartości udziałów poszczególnych spadkobierców. Skład spadku jest ustalany na podstawie wszelkich dostępnych dowodów. Jeżeli sporządzono spis inwentarza, to w zasadzie powinien on być punktem wyjścia do ustalenia składu majątku spadkowego. Ponadto celowi temu służy instytucja wysłuchania (art. 682). W sytuacji sprzeczności pomiędzy różnymi środkami dowodowymi sąd jest zobowiązany do wyjaśnienia tych sprzeczności. W szczególności udowodnienia wymaga własność nieruchomości spadkowych (zob. postanowienie SN z dnia 11 marca 1985 roku, III CRN 52/85, LEX nr 8696). Dopuszczalne jest jednak oparcie się na zgodnych oświadczeniach uczestników w zakresie składu i wartości majątku podlegającego działowi, jeżeli nie budzą one wątpliwości co do zgodności z rzeczywistym stanem rzeczy (zob. postanowienie SN z dnia 29 listopada 2001 roku, V CKN 482/00, LEX nr 52640).

W okolicznościach niniejszej sprawy Sąd pierwszej instancji nie przeprowadził postępowania dowodowego, w szczególności nie skorzystał z instytucji wysłuchania spadkobierców (art. 682 k.p.c.), zaś stwierdzając, iż w skład spadku nie wchodzi żadne inne składniki majątkowe oparł się wyłącznie na twierdzeniach wniosku. Jednocześnie należy dodać, iż wnioskodawca we wniosku wskazał dwanaście działek objętych aktem własności ziemi z dnia 6 grudnia 1974 roku, nie twierdząc przy tym, że każda z tych nieruchomości stanowi gospodarstwo rolne w rozumieniu

art. 55³ k.c. Sąd Rejonowy nie podjął nawet próby zweryfikowania tej okoliczności jak również próby ustalenia czy w skład spadku po M. Z. (2) i Z. Z. wchodzi inne nieruchomości lub ruchomości. Z tego powodu zaskarżone rozstrzygnięcie, oparte na stwierdzeniu, iż w skład spadku objętego wnioskiem wchodzi wyłącznie gospodarstwo rolne, prowadzącym do odmówienia wnioskodawcy legitymacji w sprawie jest co najmniej przedwczesne.

Rację ma natomiast Sąd Rejonowy w tym miejscu uzasadnienia, w którym wskazuje, że w toku postępowania o dział spadku sąd nie może rozstrzygać o roszczeniach zapisobierców, a wnioskodawca może dochodzić wykonania zapisu w postępowaniu procesowym. Nie zmienia to jednak oceny Sąd Okręgowego albowiem wnioskodawca od początku postępowania domagał się dokonania działu spadku, wskazując jedynie kwestię niewykonania zapisów testamentowych jako motyw zainicjowania niniejszego postępowania, który pozostaje bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

W konsekwencji, zdaniem Sądu Okręgowego, Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, błędnie przyjmując brak legitymacji procesowej po stronie wnioskodawcy, zaś zaskarżone orzeczenie podlegało uchyleniu.

Sąd Rejonowy rozpoznając ponownie niniejszą sprawę uwzględni zawartą powyżej ocenę prawną oraz przeprowadzi postępowanie dowodowe celem ustalenia składu spadku po M. Z. (2) i Z. Z., w szczególności ustalając czy w skład tego spadku wchodzi wyłącznie gospodarstwo rolne, czy także inne nieruchomości lub ruchomości.

Z powyższych względów na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. orzeczono jak w sentencji postanowienia.

SSO Zbigniew Zgud SSO Katarzyna Serafin-Tabor SSO Anna Koźlińska